

UCHWAŁA Nr IX/86/2011
RADY POWIATU INOWROCŁAWSKIEGO
z dnia 16 czerwca 2011 r.

w sprawie przyjęcia raportu z wykonania Programu ochrony środowiska oraz sprawozdania z realizacji Planu gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego za lata 2009–2010.

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.¹), art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.²) oraz art. 14 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, z późn. zm.³) uchwala się, co następuje:

§ 1. 1. Przyjąć raport z wykonania Programu ochrony środowiska oraz sprawozdanie z realizacji Planu gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego za lata 2009–2010.

2. Raport oraz sprawozdanie, o których mowa w ust. 1, stanowią załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierzyć Przewodniczącemu Rady Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

Przewodniczący
Rady Powiatu Inowrocławskiego

Ryszard Jagodziński

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 200, poz. 1688 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 167, poz. 1759, z 2007 r. Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111, Nr 223, poz. 1458, z 2009 r. Nr 92, poz. 753, Nr 157, poz. 1241, z 2010 r. Nr 28, poz. 142 i 146, Nr 40, poz. 230, Nr 106, poz. 675 oraz z 2011 r. Nr 21, poz. 113.

² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 111, poz. 708, Nr 138, poz. 865, Nr 154, poz. 958, Nr 171, poz. 1056, Nr 199, poz. 1227, Nr 223, poz. 1464, Nr 227, poz. 1505, oraz z 2009 r. Nr 19, poz. 100, Nr 20, poz. 106, Nr 79, poz. 666, Nr 130, poz. 1070, Nr 215, poz. 1664, z 2010 r. Nr 21, poz. 104, Nr 28, poz. 145, Nr 40, poz. 227, Nr 76, poz. 489, Nr 119, poz. 804, Nr 152, poz. 1018, i poz. 1019, Nr 182, 1228, Nr 229, poz. 1498, Nr 249, poz. 1657 oraz z 2011 r. Nr 32, poz. 159, Nr 63, poz. 322 i Nr 99, poz. 569.

³ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. z 2010 r. Nr 28, poz.145, Nr 203, poz. 1243 oraz z 2011 r. Nr 106, poz. 622.

**UZASADNIENIE DO UCHWAŁY Nr IX/86//2011
RADY POWIATU INOWROCŁAWSKIEGO
z dnia 16 czerwca 2011 r.**

w sprawie przyjęcia raportu z wykonania Programu ochrony środowiska oraz sprawozdania z realizacji Planu gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego za lata 2009–2010.

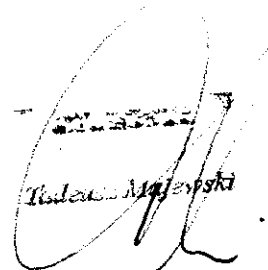
Podjęcie przedmiotowej uchwały uzasadniają następujące okoliczności faktyczne.

Rada Powiatu Inowrocławskiego, uchwałą Nr XIX/121/2004 z dnia 28 stycznia 2004 r., przyjęła Program ochrony środowiska wraz z Planem gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego, natomiast uchwałą Nr XXVII/261/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. przyjęła aktualizację Programu ochrony środowiska z Planem gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego 2010.

W myśl przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska i ustawy o odpadach, Zarząd Powiatu Inowrocławskiego, co 2 lata, przedstawia raport z wykonania programu ochrony środowiska oraz przedkłada sprawozdanie z realizacji planu gospodarki odpadami Radzie Powiatu Inowrocławskiego.

Podstawę prawną podjęcia uchwały stanowi w szczególności art. 12 ust. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.), zgodnie z którym do wyłącznej właściwości rady powiatu należy podejmowanie uchwał w innych sprawach zastrzeżonych ustawami do kompetencji rady powiatu.

W myśl art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.) organ wykonawczy powiatu przedstawia radzie powiatu raport z wykonania programu ochrony środowiska, natomiast zgodnie z art. 14 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, z późn. zm.), zarząd powiatu przedkłada radzie powiatu sprawozdanie z realizacji planu gospodarki odpadami.

Andrzej Majewski

Załącznik
do uchwały Nr IX/86/2011
Rady Powiatu Inowrocławskiego
z dnia 16 czerwca 2011 r.

Zarząd Powiatu Inowrocławskiego

**Raport z wykonania Programu ochrony środowiska
oraz sprawozdanie z realizacji Planu gospodarki
odpadami Powiatu Inowrocławskiego za lata 2009–2010**

Inowrocław, czerwiec 2011

Raport

z wykonania

Programu ochrony środowiska Powiatu Inowrocławskiego

za lata 2009–2010

1. Wprowadzenie.

Program ochrony środowiska Powiatu Inowrocławskiego został przyjęty uchwałą Nr XIX/121/2004 Rady Powiatu Inowrocławskiego z dnia 28 stycznia 2004 r.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.), z wykonania programu organ wykonawczy powiatu sporządza co 2 lata raport, który przedstawia radzie powiatu.

Uchwałą Nr XXVII/261/2009 z 26 lutego 2009 r. Rada Powiatu Inowrocławskiego przyjęła aktualizację Programu ochrony środowiska Powiatu Inowrocławskiego 2010. Aktualizacja tego programu była jednocześnie analizą stanu istniejącego w zakresie ochrony środowiska w powiecie inowrocławskim za lata 2007–2008. Obecne opracowanie ma na celu dokonanie oceny realizacji Programu ochrony środowiska Powiatu Inowrocławskiego za lata 2009–2010.

2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody.

2.1. Formy ochrony przyrody.

W powiecie inowrocławskim znajduje się 12 970,9 ha gruntów objętych różnymi formami ochrony przyrody. Park krajobrazowy – Nadgoplański Park Tysiąclecia, zajmuje obszar powiatu inowrocławskiego o powierzchni 6 677,2 ha (gmina Kruszwica). Całkowita powierzchnia parku wynosi 9 982,71 ha. Park obejmuje swym zasięgiem całe jezioro Gopło oraz tereny do niego przylegające. Obszary chronionego krajobrazu zajmują powierzchnię 6 152,0 ha. Na terenach tych są wydzielone rezerwaty przyrody o łącznej powierzchni 573,24 ha. Użytki ekologiczne znajdują się na terenach o powierzchni 141,7 ha. Na terenie gminy Kruszwica znajdują się dwa obszary Natura 2000 – PLB040004 Ostoja Nadgoplańska, o powierzchni całkowitej 9 815,84 ha (68% na terenie woj. kujawsko-pomorskiego) i PLH0400007 Jezioro Gopło, o powierzchni całkowitej 13 459,42 ha (76% na terenie woj. kujawsko-pomorskiego). Pierwszy z nich to obszar specjalnej ochrony ptaków, natomiast drugi to specjalny obszar ochrony siedlisk.

2.2. Lasy i grunty leśne.

Na terenie powiatu inowrocławskiego, lasy oraz grunty leśne zajmują powierzchnię 12 898 ha, co stanowi 10,53% powierzchni powiatu w strukturze użytkowania gruntów. Najwięcej gruntów pokrytych lasami znajduje się w gminach: Gniewkowo – 25,40%, Rojewo – 19,90% oraz Dąbrowa Biskupia – 19,70%.

W latach 2009–2010, na terenie powiatu inowrocławskiego zasadzono lasy na powierzchni 25,76 ha.

2.3. Ochrona gleb.

W powiecie inowrocławskim użytki rolne stanowią 76,40% powierzchni powiatu. Od czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, rolnicy zamieszkujący w powiecie inowrocławskim zaczęli korzystać z programów rolnośrodowiskowych oraz dopłat obszarowych (bezpośrednich) do gruntów użytkowanych rolniczo. Wpłynęło to na objęcie użytkowaniem wszystkich gruntów rolnych, a nawet tych, które wcześniej nie były uprawiane. Programy rolnośrodowiskowe dotyczące ochrony gleb i wód, takie jak: wsiewki poplonowe, międzyplony ozime i jare powodują, że coraz więcej gruntów ornych po zbiorach plonu głównego posiada nadal szatę roślinną, co szczególnie w okresie zimy ogranicza erozję wietrzną i wodną. Ponadto, przyorane poplony wzbogacają glebę w próchnicę, która przyczynia się do wzrostu plonów. W 2009 r., 418 rolników skorzystało z dopłat w ramach programów rolnośrodowiskowych, natomiast w 2010 roku – 595 rolników.

2.4. Ochrona zasobów kopalin i wód.

Na terenie powiatu inowrocławskiego występują udokumentowane złoża soli kamiennej, wapieni i kruszyw naturalnych. Na koniec 2010 r. było wydanych przez Starostę Inowrocławskiego 12 koncesji na wydobywanie piasku i żwiru. Ponadto, regulacjom prawnym podlega pobór wód podziemnych i powierzchniowych. W okresie sprawozdawczym zostało wydanych 51 pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i 3 na pobór wód powierzchniowych. Pozwolenia wodnoprawne są udzielane przy udziale regionalnych zarządów gospodarki wodnej, wykonujących prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa.

3. Przedsięwzięcia inwestycyjne i pozainwestycyjne, konieczne do ochrony środowiska.

3.1. Sieć wodociągowa.

Według stanu na 31 grudnia 2010 r., w powiecie inowrocławskim zamieszkiwało 163 787 osób. Woda z sieci wodociągowej docierała do 162 223 osób. Stopień zwodociągowania powiatu wynosi więc 99,0%. Na koniec 2010 roku, łączna długość czynnej sieci wodociągowej wynosiła 1 408,6 km. W ostatnich 2 latach najwięcej sieci wodociągowej powstało w gminie Inowrocław – 4 360 mb. Wg informacji z gminy Inowrocław zwodociągowanie gminy wynosi obecnie 100%, podczas gdy 2 lata temu wynosiło 87%. W latach 2009–2010, na terenie powiatu inowrocławskiego wykonano łącznie 16 113 mb sieci wodociągowej. Stopień zwodociągowania gmin powiatu inowrocławskiego przedstawia tabela nr 1.

Tabela nr 1. Stopień zwodociągowania gmin powiatu inowrocławskiego.

Jednostka terytorialna	Stopień zwodociągowania [%]
Powiat inowrocławski	99,0
Dąbrowa Biskupia	100,0
Gniewkowo	100,0
Janikowo	99,9
Inowrocław (miasto)	99,5
Inowrocław (gmina)	100,0
Kruszwica	99,0
Pakość	99,0
Rojewo	83,7
Złotniki Kujawskie	99,3

Zródło danych: urzędy gmin.

3.2. Sieć kanalizacyjna.

Na koniec 2010 roku długość sieci kanalizacyjnej w powiecie inowrocławskim wynosiła 485,7 km. W ciągu ostatnich 2 lat wykonano 54 427 mb rurociągów kanalizacyjnych. Z sieci tej korzysta 119 493 osób. Skanalizowanie powiatu wg informacji nadesłanej przez gminy wynosi 73,0%. Najmniej osób jest podłączonych do kanalizacji w gminie Rojewo (103 przyłącza – 7,6% mieszkańców) oraz w gminie Inowrocław (321 przyłączy – 15% mieszkańców). Stopień skanalizowania gmin powiatu inowrocławskiego przedstawia tabela nr 2.

Skanalizowanie, szczególnie terenów wiejskich jest utrudnione ze względu na rozproszoną zabudowę na tych terenach, która w wielu przypadkach wyklucza możliwość doprowadzenia tam kanalizacji. Mieszkańcy powiatu, którzy nie mają możliwości korzystania z kanalizacji, gromadzą ścieki w szczelnych zbiornikach bezodpływowych lub odprowadzają je za pośrednictwem przydomowych oczyszczalni ścieków. Zbiorniki bezodpływowe powinny być opróżniane przez specjalistyczne firmy, które wywożą ścieki bytowe do punktów zlewnych ścieków. Zgodnie z art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r., Nr 236, poz. 2008, z późn. zm.), gminy mają obowiązek prowadzić ewidencję zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, w celu kontroli częstotliwości ich opróżniania oraz w celu opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej.

Tabela nr 2. Stopień skanalizowania gmin powiatu inowrocławskiego.

Jednostka terytorialna	Stopień skanalizowania [%]
Powiat inowrocławski	73,0
Dąbrowa Biskupia	35,0
Gniewkowo	49,3
Inowrocław (miasto)	97,0
Inowrocław (gmina)	15,0
Janikowo	77,0
Kruszwica	73,3
Pakość	39,0
Rojewo	7,6
Złotniki Kujawskie	68,1

Zródło danych: urzędy gmin.

W ostatnich 2 latach uległa blisko podwojeniu liczba przydomowych oczyszczalni ścieków. Ewidencję zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, wg stanu na 31 grudnia 2010 r., przedstawia tabela nr 3.

Tabela nr 3. Liczba zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gmin powiatu inowrocławskiego.

Jednostka terytorialna	Liczba zbiorników bezodpływowych	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków
Powiat inowrocławski	6 178	257
Dąbrowa Biskupia	449	68
Gniewkowo	864	23
Inowrocław (miasto)	248	21
Inowrocław (gmina)	1 381	40
Janikowo	330	4
Kruszwica	1 411	8
Pakość	641	34
Rojewo	634	54
Złotniki Kujawskie	220	5

Zródło danych: urzędy gmin.

3.3. Energia odnawialna.

W grudniu 2008 r. na terenie powiatu inowrocławskiego znajdowało się 57 elektrowni wiatrowych o łącznej mocy nominalnej 15,925 MW. Według stanu na 31 grudnia 2010 r. liczba elektrowni wiatrowych wzrosła do 70, o łącznej mocy nominalnej 40,835 MW. Moc nominalna elektrowni wiatrowych w ostatnich dwóch latach wzrosła 2,5 krotnie. Przyczyniła się do tego budowa dużych elektrowni wiatrowych o mocy 2 MW. Wcześniej budowano siłownie wiatrowe o mocy 0,15–0,30 MW.

W 2009 r. rozpoczęła również pracę biogazownia w Liszkowie w gminie Rojewo. Biogazownia produkuje rocznie 7 400 000 m³ biogazu, z którego można wytworzyć 10 900 MW energii elektrycznej oraz 23 000 MW ciepła. Biogazownia spotyka się jednak z dużymi protestami mieszkańców, mających swoje domostwa w jej pobliżu, a zwłaszcza tzw. „laguny”, gdzie trafia odpad pofermentacyjny. Odpad ten stosowany jest do nawożenia organicznego pól rolników, z którymi firma podpisała umowy. Instalacja ta wymaga jednak dalszych nakładów w celu dostosowania jej do standardów w zakresie likwidacji uciążliwych zapachów. Obecnie, Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy prowadzi postępowanie w sprawie zamknięcia instalacji.

W trakcie uzyskiwania decyzji administracyjnej są 3 kolejne instalacje:

- biogazownia w Szarleju o mocy 1,6 MW (docelowo 3,2 MW),
- biogazownia w Radojewicach (przy ZM Viando) o produkcji rocznej 800 000 m³ biogazu oraz 1 500 MW prądu elektrycznego i 2 600 MW energii cieplnej; biogazownia całkowicie wykorzysta płynne odchody zwierzęce z chlewni należącej do inwestora oraz odpady poubojowe z ZM Viando, dając konkretne i wymierne efekty ekologiczne,
- biogazownia rolnicza w Lipiu o mocy elektrycznej 0,5 MW.

Od października 2008 r. w zakładzie „STRUGA” SA w Jezuickiej Strudze funkcjonuje instalacja do produkcji tzw. „zielonej” energii elektrycznej z odpadów pochodzenia zwierzęcego. Zakład ten jest pionierem w produkcji tego typu energii w Polsce. Energia wytwarzana to 33 600 MWh, która w specjalnej turbinie przekształcana jest w energię elektryczną. Część tej energii wykorzystywana jest w procesie technologicznym na własne potrzeby, natomiast 15 000–20 000 MW energii elektrycznej rocznie jest sprzedawana do ENEA Operator Sp. z o.o.

3.4. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej.

W latach 2009–2010 wykonano szereg inwestycji termomodernizacyjnych budynków użyteczności publicznej. W 2009 r. z Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wydano kwotę 1 171 675,66 zł, na:

- 1) docieplenie ścian zewnętrznych i stropodachu w Domu Pomocy Społecznej w Inowrocławiu,
- 2) termomodernizację Bursy Szkolnej nr 1 w Inowrocławiu,
- 3) termomodernizację Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych im. Marka Kotańskiego w Inowrocławiu,
- 4) wymianę stolarki okiennej oraz docieplenie ścian i dachu Sali gimnastycznej w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Inowrocławiu,
- 5) termomodernizację budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Gniewkowie, przeznaczonym na centrum Reagowania Kryzysowego.

W 2010 r. z budżetu Powiatu Inowrocławskiego wydano kwotę 1 360 246,29 zł, na:

- 1) wymianę stolarki okiennej w łączniku I Liceum Ogólnokształcącego w Inowrocławiu,
- 2) wymianę stolarki okiennej w II Liceum Ogólnokształcącym w Inowrocławiu,
- 3) wymianę stolarki okiennej w Liceum Ogólnokształcącym w Kruszwicy,
- 4) wymianę stolarki okiennej w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 w Inowrocławiu,
- 5) wymianę stolarki okiennej w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 5 w Inowrocławiu,
- 6) wymianę stolarki okiennej w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Kruszwicy,
- 7) wymianę stolarki okiennej w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Kościelcu,
- 8) termomodernizację budynku Domu Pomocy Społecznej w Tarnówku.

4. Poprawa jakości środowiska.

4.1. Ochrona powietrza.

W zakresie ochrony powietrza następuje systematyczne ograniczanie emisji pyłów i gazów do powietrza, szczególnie przez duże zakłady. W latach 2009–2010 kolejne zakłady zostały objęte zintegrowanym systemem zapobiegania zanieczyszczeniom, obejmującym wszystkie elementy środowiska. Pozwolenia zintegrowane w powiecie inowrocławskim posiada 21 zakładów:

- 1) Soda Polska Ciech Sp. z o.o. – Zakład produkcyjny Soda Mątwy w Inowrocławiu,
- 2) Soda Polska Ciech Sp. z o.o. – Zakład produkcyjny Janikosoda w Janikowie,
- 3) Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Inowrocławiu,
- 4) Zakłady Tłuszczowe „Kruszwica” SA w Kruszwicy,

- 5) Krajowa Spółka Cukrowa SA w Toruniu – Oddział „Cukrownia Kruszwica”,
- 6) INOFAMA S.A. w Inowrocławiu,
- 7) Huta Szkła Gospodarczego „Irena” SA w Inowrocławiu,
- 8) Zakłady Mięsne VIANDO Sp. z o.o. Sp.k. w Radojewicach,
- 9) Ferma drobiu Dariusz Bąkowski w Jezuickiej Strudze,
- 10) KOM-ROL Kobylniki Sp. z o.o. – ferma trzody w Brześciu,
- 11) Gospodarstwo Rolne Alojzy Szczupak (ferma tuczu trzody chlewnej w Radojewicach),
- 12) Atofina Polska Sp. z o.o. Wytwórnia Sit Molekularnych ARKEMA w Inowrocławiu,
- 13) Przedsiębiorstwo Usług Gminnych Sp. z o.o. – Składowisko Odpadów w Giebni,
- 14) Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. – Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Inowrocławiu,
- 15) „RENODRÓB” Sp. z o.o. – ferma drobiu w Modliborzycach,
- 16) „RENODRÓB” Sp. z o.o. – ferma drobiu w Jezuickiej Strudze,
- 17) Ferma drobiu Jolanta i Zbigniew Matuszak w Kruszy Zamkowej,
- 18) STRUGA S.A. w Jezuickiej Strudze – Zakład Utylizacji,
- 19) Rolnicza Spółdzielnia „NOWOŚĆ” w Jezuickiej Strudze,
- 20) Przedsiębiorstwo Komunalne „Gniewkowo” Sp. z o.o. – Składowisko odpadów w Kaczkowie,
- 21) Ferma drobiu Robert Bednarski w Jezuickiej Strudze.

4.2. Ochrona przed hałasem.

Ze względu na rodzaj źródeł hałasu wyodrębniamy hałas komunikacyjny, przemysłowy i komunalny. Najbardziej dokuczliwy jest hałas komunikacyjny. Teren powiatu inowrocławskiego przecinają 2 drogi krajowe – nr 25 i nr 15. W rejonie tych dróg, o największym natężeniu ruchu zwłaszcza ciężkich pojazdów, istnieją dokuczliwe uciążliwości dla okolicznych mieszkańców. Szczególnie dotyczy to zwartej zabudowy mieszkaniowej w bezpośrednim sąsiedztwie tych dróg. W ostatnich 2 latach sytuacja w tym zakresie nie uległa poprawie. Konieczna jest budowa obwodnic dla miast naszego powiatu, które umożliwiłyby ich omijanie przez samochody w ruchu tranzytowym.

Dokuczliwy jest również hałas powstający w wyniku pracy zakładów produkcyjnych i usługowych. Zakładom, które przekraczają dopuszczalne poziomy hałasu, wydawane są decyzje o dopuszczalnym poziomie hałasu. Zakłady takie podlegają systematycznej kontroli przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy.

4.3. Edukacja i działania ekologiczne.

Tematy związane z edukacją ekologiczną i ochroną środowiska są działaniem ciągłym w powiecie inowrocławskim. Szkolenia z tej dziedziny w latach 2009–2010 prowadzili: Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego w Inowrocławiu, Nadgoplański Park Tysiąclecia z siedzibą w Kruszwicy i szkoły. Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Inowrocławiu przeprowadził 11 szkoleń dla 272 osób na tematy ochrony środowiska i ekologii, 2 szkolenia dla 42 uczestników nt. wdrażania programów rolnośrodowiskowych oraz 29 kursów dla 963 uczestników w zakresie stosowania środków ochrony roślin. Nadgoplański Park Tysiąclecia, zorganizował między innymi szkolenia dla 1614 dzieci i młodzieży. Ze środków budżetu Powiatu Inowrocławskiego wspierana była również edukacja ekologiczna w szkołach. Na prenumeratę prasy i edukację ekologiczną w szkołach przeznaczono w ostatnich 2 latach 14 229 zł.

Ze środków budżetu powiatu dokonywane są również zakupy i nasadzenia drzew. W latach 2009–2010 r. za kwotę 172 586 zł, nasadzono 1701 drzew gatunków liściastych i iglastych o średnicy pnia 12–18 cm i wysokości 3–4 m. Nowe drzewa zostały posadzone w miejsce drzew starych i chorych, usuniętych ze względów bezpieczeństwa dla ludzi i mienia oraz wzdłuż dróg powiatowych, przy których ich nie było. Nasadzenia zastępcze wykonywane są w proporcji 1:3, czyli za jedno usunięte drzewo sadzone są 3 młode drzewa.

Co roku dofinansowywana z budżetu powiatu jest również akcja „Sprzątanie Świata”, dzięki której likwidowane są tzw. „dzikie wysypiska śmieci” oraz sprzątane są tereny publiczne: pobocza dróg, parki, tereny przy szkołach. Prace te wykonuje młodzież szkolna, więc uzyskuje się tutaj również efekt wychowawczy. W ostatnich 2 latach przeznaczono na ten cel kwotę 41 774 zł.

Opracowano w Wydziale Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa
Starostwa Powiatowego w Inowrocławiu

Przewodniczący
Rady Powiatu Inowrocławskiego
Ryszard Jagodziński

Sprawozdanie

z realizacji

Planu gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego

za lata 2009–2010

1. Wprowadzenie.

1.1. Przedmiot opracowania.

Przedmiotem opracowania jest sprawozdanie z realizacji Planu gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego za lata 2009–2010.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami organ wykonawczy powiatu jest zobligowany przedłożyć sprawozdanie radzie powiatu w terminie do 30 czerwca po upływie okresu sprawozdawczego. Termin przedłożenia sprawozdania za lata 2009–2010, przypada w roku 2011.

1.2. Podstawa prawna sporządzenia sprawozdania.

Pierwszy Plan gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego został przyjęty przez Radę Powiatu Inowrocławskiego uchwałą nr XIX/121/2004 z dnia 28 stycznia 2004 r., natomiast uchwałą nr XXVII/261/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. Rada Powiatu Inowrocławskiego przyjęła aktualizację Planu gospodarki odpadami Powiatu Inowrocławskiego 2010.

Zgodnie z art. 14 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, z późn. zm.), sprawozdanie z realizacji planu gospodarki odpadami zarząd powiatu przedkłada radzie powiatu w terminie do dnia 30 czerwca po upływie okresu sprawozdawczego.

1.3. Zadania gmin w zakresie gospodarki odpadami.

Zadania z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, gminy realizują na podstawie przepisów z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008, z późn. zm.). Zgodnie z art. 16a ustawy o odpadach, gospodarowanie odpadami komunalnymi jest obowiązkowym zadaniem własnym gmin, natomiast w myśl art. 3 ust. 1 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, do obowiązkowych zadań własnych gminy należy utrzymanie czystości i porządku w gminach.

Głównymi działaniami jakie były podjęte w zakresie gospodarki odpadami na terenie powiatu inowrocławskiego w latach 2009–2010 było:

- 1) zapewnienie objęcia wszystkich mieszkańców gminy zorganizowanym systemem odbierania wszystkich rodzajów odpadów komunalnych,
- 2) zapewnienie warunków funkcjonowania systemu selektywnego zbierania i odbierania odpadów komunalnych,
- 3) stwarzanie warunków do ograniczenia masy odpadów ulegających biodegradacji,

- 4) dostosowanie istniejących składowisk odpadów do standardów Unii Europejskiej,
- 5) likwidacja mogilnika w Stanominie, gmina Dąbrowa Biskupia,
- 6) kontynuacja i intensyfikacja działań edukacyjnych, mających na celu podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

2. Stan gospodarki odpadami.

2.1. Ilość zebranych odpadów komunalnych.

W latach 2009–2010, na terenie powiatu inowrocławskiego, zostało zebrane 68 338,542 Mg niesegregowanych odpadów komunalnych. Ilość zebranych odpadów komunalnych, z rozbiorem na poszczególne gminy, przedstawia tabela nr 1.

Tabela nr 1. Ilość zebranych, niesegregowanych odpadów komunalnych w latach 2009–2010.

Gmina	Masa zebranych odpadów w 2009 i 2010 r. [Mg]
Inowrocław (miasto)	42 767,42
Janikowo	6 320,50
Gniewkowo	6 286,92
Kruszwica	6 070,45
Pakość	2 003,72
Dąbrowa Biskupia	850,822
Inowrocław (gmina)	2 832,49
Rojewo	357,09
Złotniki Kujawskie	849,13
Powiat inowrocławski	68 338,542

Zródło danych: urzędy gmin

W latach 2007–2008, w powiecie inowrocławskim zostało zebrane 80 044,90 Mg odpadów komunalnych. W stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego, w latach 2009–2010 zanotowano spadek ilości zebranych odpadów komunalnych o 11 706,358 Mg, to jest o 14,62%.

Ilości wytwarzanych odpadów komunalnych wyższe są w dużych aglomeracjach, niż na terenach wiejskich, gdzie większość odpadów organicznych przeznaczana jest na kompost, bądź do karmienia zwierząt gospodarskich. Udział miasta Inowrocławia w ilości

wytworzonych odpadów komunalnych w powiecie inowrocławskim wynosi 62,58% przy liczbie ludności stanowiącej 46,39% ludności powiatu inowrocławskiego.

2.2. Odpady zbierane selektywnie.

Odpady selektywnie zbierane w Inowrocławiu stanowią 65,6% łącznej ilości odpadów selektywnie zbieranych w powiecie inowrocławskim. Selektywnie zbierane są takie odpady, jak: papier, tworzywa sztuczne oraz szkło. Ponadto, na terenie miasta Inowrocławia zebrano odzież używaną w ilości 338 m³, którą przekazano do Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej.

Ilość zebranych selektywnie odpadów komunalnych w poszczególnych gminach powiatu inowrocławskiego, przedstawia tabela nr 2.

Tabela nr 2. Ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie w latach 2009–2010.

Gmina	Masa odpadów zebranych selektywnie w 2009 i 2010 r. [Mg]			
	papier, tektura	tworzywa sztuczne	szkło	razem
Inowrocław (miasto)	678,933	426,56	902,346	2007,839
Janikowo	77,6	4,4	51,10	133,10
Gniewkowo	54,53	8,75	30,39	93,67
Kruszwica	31,3	69,23	56,40	156,93
Pakość	6,66	9,68	90,62	106,96
Dąbrowa Biskupia	21,59	44,33	26,15	92,07
Inowrocław (gmina)	bd	7,0	226,34	233,34
Rojewo	5,84	2,18	4,28	12,30
Złotniki Kujawskie	17,66	62,40	144,62	224,68
Powiat inowrocławski	894,113	634,53	1 532,246	3 060,889

Źródło danych: urzędy gmin. bd – brak danych.

Świadomość społeczeństwa w zakresie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych wzrasta i odpady tego rodzaju coraz częściej trafiają do pojemników na ten cel przeznaczonych. W indywidualnych gospodarstwach domowych, które bezpośrednio płacą

za każdy pojemnik na odpady komunalne, ta świadomość ma przełożenie materialne. Masa wytwarzanych odpadów komunalnych w indywidualnych gospodarstwach domowych jest dużo niższa niż w rejonie zbiorowego budownictwa mieszkaniowego – wspólne kontenery na odpady. Do takich kontenerów nadal wyrzucane są butelki szklane i z tworzyw sztucznych, mimo wystawionych pojemników na ten rodzaj odpadów.

Do selektywnego zbierania odpadów na terenie powiatu inowrocławskiego w latach 2009-2010 było przeznaczonych łącznie 1468 różnego rodzaju pojemników, m.in. takie jak: MGB 120, MGB 240, KP-7 trójdzielne, PA 1,1 m³, SM 240, typu „Dzwon”. Ponadto, do mieszkańców poza zabudową wielorodzinną dostarczane były kolorowe worki do selektywnej zbiórki odpadów. W miastach prowadzona była również selektywna zbiórka odpadów biodegradowalnych, pochodzących z czyszczenia ulic i parków oraz pielęgnacji terenów zielonych. W Inowrocławiu i w Janikowie, mieszkańcom posesji przylegających do zadrzewionych pasów drogowych, przekazywane były również worki do zbierania liści. W ten sposób, w okresie sprawozdawczym, zebrano 143 Mg takich odpadów w Inowrocławiu i 135,3 Mg w Janikowie.

2.3. Inne odpady.

Odpady wielkogabarytowe (meble) zbierane są w trakcie organizowanych akcji lub na indywidualne zgłoszenie. Sprzęt elektryczny i elektroniczny jest zbierany w miastach poprzez organizowanie akcji zbierania tego typu sprzętu, jak również przez sklepy, które sprzęt ten sprzedają. W gminach wiejskich sprzęt ten jest zbierany przez firmy specjalizujące się w tego rodzaju usługach, na indywidualne zgłoszenie mieszkańców. W latach 2009–2010, na terenie powiatu inowrocławskiego zebrano 64,65 Mg sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

2.4. Odpady niebezpieczne.

Odpady niebezpieczne w postaci przeterminowanych leków zbierane są przez apteki, w których, na zasadzie porozumienia, ustawiane są oznakowane pojemniki. Na terenie powiatu inowrocławskiego, w ostatnich 2 latach zebrano w ten sposób 2,11 Mg przeterminowanych leków.

Kolejny odpad niebezpieczny to azbest, który znajduje jeszcze się na wielu dachach. Gminy dokonały inwentaryzacji obiektów budowlanych w celu ustalenia powierzchni pokrytych azbestem. Miasto Inowrocław i Gmina Gniewkowo posiadają opracowane programy usuwania azbestu. Tabela nr 3 przedstawia ilość eternitu w powiecie inowrocławskim.

Tabela nr 3. Stan ilościowy eternitu w powiecie inowrocławskim (stan na 31 grudnia 2010 r.)

Gmina	Ilość eternitu [m ²]
Dąbrowa Biskupia	219 619
Gniewkowo	383 962
Inowrocław (gmina)	378 624
Inowrocław (miasto)	51 532
Janikowo	193 504
Kruszwica	490 419
Pakość	364 000
Rojewo	138 533
Złotniki Kujawskie	106 404
Powiat inowrocławski	2 326 597

Źródło danych: urzędy gmin.

Mimo trwających prac demontażowych eternitu, jego ilość pozostaje niezmienną, a nawet niekiedy wzrasta, gdyż inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest nie była kompletna. Kolejne informacje z niektórych gmin wykazują większe ilości eternitu niż wykazano wcześniej. Wymiana pokryć dachowych przebiega zbyt wolno. Bez finansowego wsparcia z budżetu państwa oraz samorządów gmin, usunięcie tak dużej ilości azbestowych pokryć dachowych nie będzie mogło być zrealizowane w ustawowym terminie do 2032 r. Problem ten dotyczy dużej liczby małych gospodarstw rolnych oraz emerytów zamieszkujących na terenach wiejskich, którzy nie posiadają środków finansowych na wymianę pokryć dachowych. Minimalna pomoc finansowa powinna pokrywać koszty demontażu eternitu, transportu powstałego odpadu na składowisko odpadów niebezpiecznych oraz opłatą za składowanie. Z pomocą taką wychodzi obecnie Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, który na demontaż, wywóz i składowanie eternitu w latach 2011-2013 przeznaczył 9,0 mln zł dotacji.

2.5. Składowiska odpadów komunalnych w powiecie inowrocławskim.

Wszystkie składowiska odpadów komunalnych, położone na terenie powiatu inowrocławskiego zostały do końca 2009 r. dostosowane do standardów Unii Europejskiej. Na terenie powiatu funkcjonuje 6 składowisk odpadów komunalnych: w Stanominie, gmina Dąbrowa Biskupia; w Kaczkowie, gm. Gniewkowo; w Karczynie, gm. Inowrocław; w Jaszczółtowie, gm. Rojewo; w Giebnia gm. Pakość i Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Inowrocławiu. Cztery pierwsze obiekty będą użytkowane do ich całkowitego

zapełnienia, bez możliwości dalszej rozbudowy. Składowisko w Giebni oraz Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Inowrocławiu, w wojewódzkim planie gospodarki odpadami są ujęte jako instalacje obsługujące w przyszłości teren całego powiatu inowrocławskiego oraz 3 gminy powiatu mogileńskiego. Zgodnie z tym planem, instalacje te mają tworzyć Międzygminny Kompleks Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych. W tabeli nr 4 przedstawiono składowiska odpadów komunalnych położonych na terenie powiatu inowrocławskiego.

Tabela nr 4. Składowiska odpadów komunalnych (stan na 31.12.2010 r.).

Lokalizacja	Pojemność całkowita [m ³]	Wypełnienie [m ³]	Pozostaje do wypełnienia [m ³]	Wypełnienie [%]	Ocena składowiska
Stanomin	36 509	28 544	7 965	78,2	spełnia podstawowe wymagania techniczne
Kaczkowo	66 470	56 781	9 689	85,4	spełnia podstawowe wymagania techniczne
Karczyn	66 800	61 860	4 940	92,6	spełnia podstawowe wymagania techniczne
Jaszczołtowo	99 300	33 156	66 144	33,4	spełnia podstawowe wymagania techniczne
Giebni	520 000	280 785	239 215	54,0	spełnia podstawowe wymagania techniczne
Inowrocław	526 543	236 031	290 512	44,8	spełnia podstawowe wymagania techniczne

Najwcześniej zostanie zamknięte składowisko w Kaczkowie, gdyż najszybciej nastąpi jego całkowite zapełnienie. Składowisko to zostanie zamknięte pod koniec 2011 r.

W 2010 r. został zlikwidowany mogilnik w Stanominie, gmina Dąbrowa Biskupia, w którym były zgromadzone przeterminowane środki ochrony roślin. Łącznie usunięto 134,28 Mg odpadów niebezpiecznych – agrochemikalia. Ponadto, usunięto gruz betonowy, powstały w wyniku rozbiórki studzienek, w których przechowywano chemikalia, w ilości 209,80 Mg, oraz skażoną glebę w ilości 647,58 Mg.

2.6. Wykaz podmiotów zajmujących się transportem i zbieraniem odpadów na terenie powiatu inowrocławskiego.

Zbieraniem i transportem odpadów komunalnych w powiecie inowrocławskim zajmują się następujące podmioty:

1) na terenie miasta Inowrocławia:

- a) Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. Inowrocław,
- b) Przedsiębiorstwo Komunalne „Sanikont” Inowrocław,
- c) Zakład Budowlany Wielobranżowy „Stanzew”,
- d) P.U.H. „Sanitrans”,
- e) Remondis Bydgoszcz Sp. z o.o.;

2) na terenie gminy Pakość:

- a) Przedsiębiorstwo Usług Gminnych w Pakości,
- b) Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „Wtórpol”, Zakład Pracy Chronionej,
- c) Dekapol Sp. z o.o.;

3) na terenie gminy Gniewkowo:

- a) Przedsiębiorstwo Komunalne „Sanikont” Inowrocław,
- b) Alba Ekoserwis,
- c) P.U.H. „Sanitrans”,
- d) Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. Inowrocław,
- e) Remondis Bydgoszcz Sp. z o.o.;

4) na terenie gminy Kruszwica:

- a) Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Kruszwicy,
- b) P.U.H. „Sanitrans”,
- c) „CZARSYN” Czarneccy Usługi Komunalne Inowrocław,
- d) Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „EMPEGIEK” Sp. z o.o. Radziejów,
- e) Firma Handlowo Usługowa „WIMAR” Inowrocław;

5) na terenie gminy Janikowo:

- a) Remondis Bydgoszcz Sp. z o.o.,
- b) PGKiM Janikowo,
- c) PGKiM Inowrocław,
- d) Wodbar Barcin,
- e) Przedsiębiorstwo Komunalne „Sanikont” Inowrocław,

- f) P.U.H. „Sanitrans”;
- 6) na terenie gminy Dąbrowa Biskupia:
 - a) Zakład Gospodarki Komunalnej „GRONECO” S.C. Mikorzyn,
 - b) Przedsiębiorstwo Komunalne „Sanikont” Inowrocław;
- 7) na terenie gminy Inowrocław:
 - a) Przedsiębiorstwo Komunalne „Sanikont” Inowrocław,
 - b) „CZARSYN” Czarneccy Usługi Komunalne Inowrocław,
 - c) P.U.H. „Sanitrans”,
 - d) PGKiM Inowrocław,
 - e) Remondis Bydgoszcz Sp. z o.o.,
 - f) Gminny Zakład Komunalny z siedzibą w Krusliwcu,
 - g) TOI TOI Polska Sp. z o.o.;
- 8) na terenie gminy Rojewo:
 - a) ALBA Ekoserwis Sp. z o.o. Radzionków,
 - b) STRUGA S.A. – Jezuicka Struga,
 - c) Przedsiębiorstwo Komunalne „Sanikont” Inowrocław;
- 9) na terenie gminy Złotniki Kujawskie:
 - a) Remondis Bydgoszcz Sp. z o.o.,
 - b) Przedsiębiorstwo Komunalne „Sanikont” Inowrocław,
 - c) PGKiM Inowrocław.

Jednym z podstawowych celów krótkoterminowych na lata 2008–2011 było objęcie 100% mieszkańców gmin powiatu zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych oraz propagowanie selektywnej zbiórki odpadów, w tym szczególnie odpadów opakowaniowych i komunalnych ulegających biodegradacji. Ponadto, podnoszenie świadomości ekologicznej i społecznej wśród mieszkańców powiatu, poprzez organizację różnego rodzaju akcji, informacji w mediach (gazeta, internet) oraz propagowanie technologii i działań „przyjaznych środowisku”.

Zadania związane z realizacją gospodarki odpadami komunalnymi są realizowane w gminach, gdyż do samorządów gminnych należy organizacja odbierania odpadów, oraz uchwalanie regulaminu utrzymania porządku i czystości w gminach.

2.7. Unieszkodliwianie odpadów zwierzęcych w zakładzie „STRUGA” SA w Jeziuckiej Strudze.

W zakładzie przetwarzane są, obok odpadów z ubojni, rzeźni, zakładów mięsnych, także odpady z ferm, wylęgarni oraz odpady weterynaryjne. Jest to jeden z największych tego typu zakładów w Polsce. W roku 2009 unieszkodliwiono 38 264,69 Mg odpadów zwierzęcych, a w roku 2010 – 35 347,54 Mg. Możliwości przerobowe zakładu wynoszą maksymalnie 180 Mg/dobę. Pozwolenie zintegrowane wydane zakładowi „STRUGA” SA, zakłada 8 000 godzin pracy zakładu rocznie, co pozwala na przerób 60 000 Mg odpadów rocznie. „STRUGA” SA jest pionierem w produkcji energii elektrycznej z odpadów pochodzenia zwierzęcego. Jako jedyna tego typu firma w Polsce, od października 2008 r. produkuje w pełni ekologiczną, tzw. „zieloną” energię elektryczną z odpadów pochodzenia zwierzęcego. Rocznie 15 do 20 tys. MW „zielonej” energii elektrycznej sprzedawane jest do ENEA Operator Sp. z o.o.

3. Wnioski.

W latach 2009–2010 objęto zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych blisko 100% gospodarstw domowych. Zanotowano spadek ilości niesegregowanych odpadów komunalnych odbieranych przez podmioty do tego upoważnione. Spadek zebranych odpadów niesegregowanych o blisko 15% w stosunku do lat 2007–2008 jest zjawiskiem pozytywnym. W celu utrzymania tego kierunku w latach następnych, należy zwiększać ilości odpadów segregowanych w miejscu ich powstawania (szkło, papier, tworzywa sztuczne) oraz wydzielać odpady biodegradowalne ze strumienia odpadów komunalnych. Na terenach wiejskich do pojemników na odpady podmiotów zajmujących się ich odbieraniem praktycznie takie odpady nie trafiają, gdyż jadalne części odpadów są skarmiane przez zwierzęta, a pozostałe trafiają do kompostowników lub na płyty obornikowe. W miastach trudniej jest wydzielić odpady biodegradowalne ze strumienia odpadów komunalnych. Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Inowrocławiu posiada instalację do odzysku odpadów biodegradowalnych – kompostownia „KNEER” i naturalna oraz odpadów opakowaniowych – hala podczyszczania. Z budżetu Powiatu Inowrocławskiego, co roku wspierana jest akcja „Sprzątanie Świata”, dzięki której z udziałem młodzieży szkolnej sprzątane są tereny publiczne zanieczyszczone odpadami. Akcja ta przynosi również efekt wychowawczy.

Niestety system gospodarowania odpadami komunalnymi jest nadal nieskuteczny i wymaga reformy. W tym celu został przygotowany projekt ustawy o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz ustawy o odpadach. Przepisy te pozwolą

na stworzenie szczelnego i nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami. Celem zmian jest:

- 1) uszczelnienie systemu gospodarowania odpadami komunalnymi, poprzez wyeliminowanie przypadków unikania opłat przez mieszkańców,
- 2) upowszechnienie prowadzenia selektywnego zbierania odpadów komunalnych „u źródła”,
- 3) zmniejszenie ilości odpadów komunalnych, w tym odpadów ulegających biodegradacji, kierowanych na składowiska odpadów,
- 4) zwiększenie liczby nowoczesnych instalacji do odzysku oraz unieszkodliwiania odpadów komunalnych w sposób inny niż składowanie,
- 5) wyeliminowanie nielegalnych, dzikich wysypisk odpadów,
- 6) skuteczny monitoring postępowania z odpadami komunalnymi,
- 7) skrócenie odległości na jaki transportowane są odpady komunalne z miejsc wytworzenia do miejsc odzysku lub unieszkodliwiania.

Opracowano w Wydziale Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa
Starostwa Powiatowego w Inowrocławiu

Przewodniczący
Rady Powiatu Inowrocławskiego
Ryszard Jęgodziński

